АНАЛИЗ
НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ
СРЕД БРЕМЕННИ ЖЕНИ И НАСТОЯЩИ МАЙКИ

Наименование на проучването: Анкетно проучване „Бременност и тютюнопушене”
Период на провеждане на терен: месец март 2025 г.
Обект на проучването: бременни жени и настоящи майки от област Велико Търново
Обем на реализираната извадка: 302 жени от област Велико Търново
Реализация: РЗИ – Велико Търново, в партньорство с Филиал Велико Търново на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна, МЦ „Хера”- 2000, гр. Велико Търново и 10 детски ясли на територията на област Велико Търново.
Публикуване на резултатите: месец май 2025 г.

ВЪВЕДЕНИЕ

Тютюнопушенето е един от факторите, които имат изключително неблагоприятно влияние върху нормалното протичане на бременността, раждането и развитието на детето.

Целта на проучването е установяване на нивото на разпространение на тютюневи изделия сред бременни жени и настоящи майки, изследване на знанията и навиците им по проблема тютюнопушене, с оглед оптимизиране на дейностите за неговото ограничаване и укрепване на здравето.

Резултатите от проучването ще послужат за планиране и осъществяване на дейности и интервенции, насочени към насърчаване на отказа от употребата на тютюневи и свързани с тях изделия от бременните жени и тези в репродуктивна възраст в периода на отглеждане на децата им.

Чрез методите на здравно образование и разпространение на информация за негативните последици за здравето на хората и особено на децата, медицинските специалисти могат да повлияят на родителите да направят избор на здравословно поведение и да осигурят правото на децата на въздух, незамърсен от никотинов дим, в собствения им дом.

МЕТОДИКА

Проучването се провежда в рамките на Национална програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021 - 2025 г.

Извадката е случайна и гнездова. Формирана е въз основа на признаците бременност и майчинство. Методиката за събиране на данните е пряка анкетна карта. Преимущество на анкетата „лице в лице“ е улеснената комуникация с респондентите и гарантирането на анонимността им, което намалява вероятността за изкривяване на данните. Употребата на цигари по време на бременността и майчинството е социално неприемливо поведение, което при друг вид анкетиране участниците в проучването по-скоро биха прикривали.

Анкетирането се извърши по въпросник, включващ 11 открити и закрити въпроса. Променливите на проучването включват демографска информация (възраст на майката и образование) и два основни индикатора на отношението към тютюнопушенето: поведение и нагласи във връзка с употребата на тютюневи и свързани с тях изделия.

Резултати:

1. Общи данни

Проучването обхвана **302 жени,** разпределени в две категории, както следва: бременни жени и настоящи майки. Бременните жени представляват над една трета (37,42%) от анкетираните жени, а майките на деца до 3 години са два пъти повече от майките на деца над 3 г., съответно 41,72% и 20,86%.

Таблица 1. Данни за обхванатите жени

Изследвана група	Бременни жени		Майки на деца до 3 г.		Майки на деца над 3 г.		Общо	
	n	%	n	%	n	%	n	%
	113	37,42	126	41,72	63	20,86	302	100

Изследваните лица са разпределени в четири групи във възрастовия интервал от 18 до 56 години. С равен относителен дял от по 46,36% са изследваните лица във възрастта 21-30 г. и 31-40 г. С най-нисък относителен дял са жените над 41 г. и до 20 г., съответно 5,30% и 1,99%.

Повече от половината (56,64%) от бременните жени са на възраст 21-30 г., следвани от лицата във възрастта от 31 до 40 г. – 40,71%.

Таблица 2. Възрастови групи на изследваните лица

Възрастова група	Бременни жени		Майки на деца до 3 г.		Майки на деца над 3 г.		Общо	
	n	%	n	%	n	%	n	%
до 20	2	1,77	4	3,17	0	0,00	6	1,99
21 30	64	56,64	60	47,62	16	25,40	140	46,36
31-40	46	40,71	57	45,24	37	58,73	140	46,36
над 41	1	0,88	5	3,97	10	15,87	16	5,30
Всичко	113	100,00	126	100,00	63	100,00	302	100,00

Сред анкетираните преобладават лицата с висше образование – 50,33%, следвани от тези със средно – 43,71%, начално – 4,97% и основно – 0,99%.

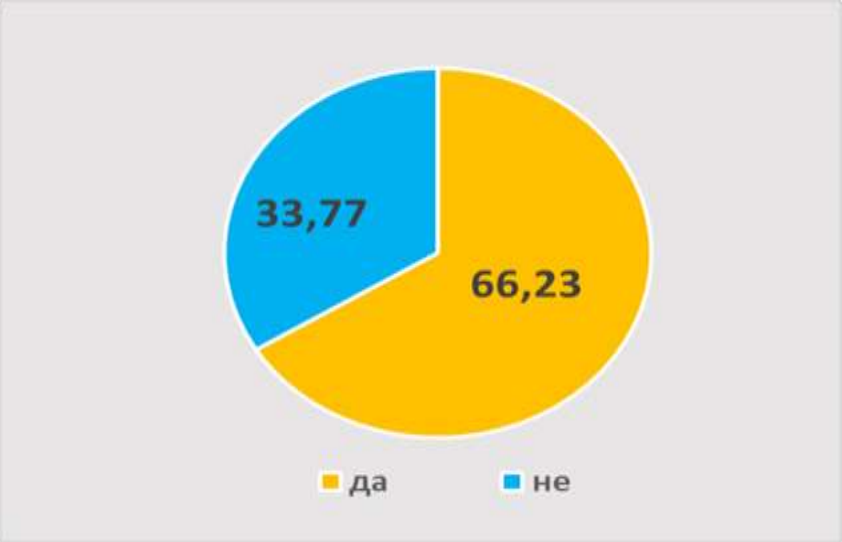
Таблица 3. Образователен статус

Образование	Бременни жени		Майки на деца до 3 г.		Майки на деца над 3 г.		Общо	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Основно	3	2,65	0	0,00	0	0,00	3	0,99
Начално	2	1,77	10	7,94	3	4,76	15	4,97
Средно	52	46,02	54	42,86	26	41,27	132	43,71
Висше	56	49,56	62	49,21	34	53,97	152	50,33

2. Тютюнопушене и бременност

Преди да забременеят са пушили две трети (66,23%) от анкетираните жени, като 61,50% от тях са пушили само традиционни цигари, 26,50% са използвали нови тютюневи изделия (електронни и нагреваеми цигари), а 12,00% са пушили и от двата вида.

Фиг 1. Пушихте ли преди да настъпи бременността Ви (в %)?

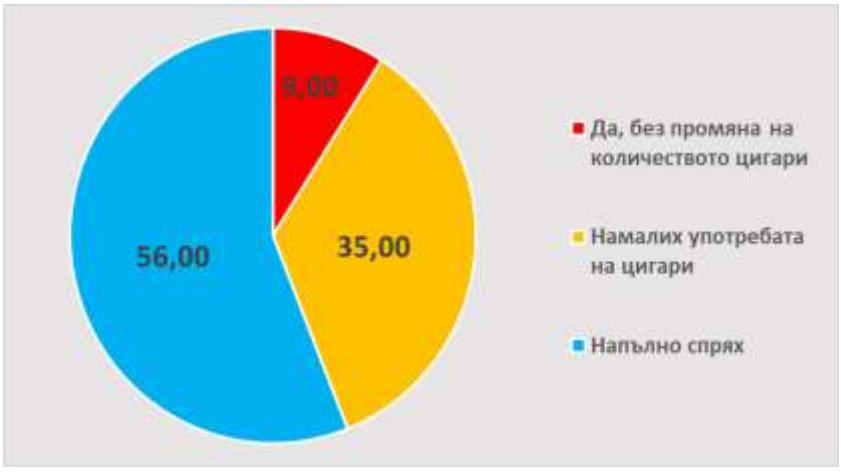

Според интензивността на пушене, анкетираните пушачки на традиционни цигари преди да забременеят се разпределят, както следва:

1. *Умерени* (от 1 до 10 цигари дневно) – 71,54%
2. *Интензивни* (от 11 до 20 цигари дневно) – 20,33%
3. *Свръхинтензивни* (повече от 20 цигари дневно) – 8,13% .

Повече от половината (56%) от пушилите жени преди бременността напълно са спрели употребата на цигари по време на бременността, 35% са намалили употребата на цигари, а 9% са продължили да пушат без промяна на количеството цигари.

Фиг 2. Продължихте ли да пушите по време на бременността Ви (в %)?

3. Разпространение и употреба на тютюнопушенето

Изследването установи, че 58,61% от анкетираните жени (177) са пушачи в настоящия момент. Всеки ден посягат към цигарите 39,40%, а епизодично – 19,21% от запитаните. С най-голям относителен дял от ежедневните пушачки са майките на деца до 3 г. – 49,21%, следвани от майките на деца над 3 г. – 47,62% и бременните жени – 23,89%.

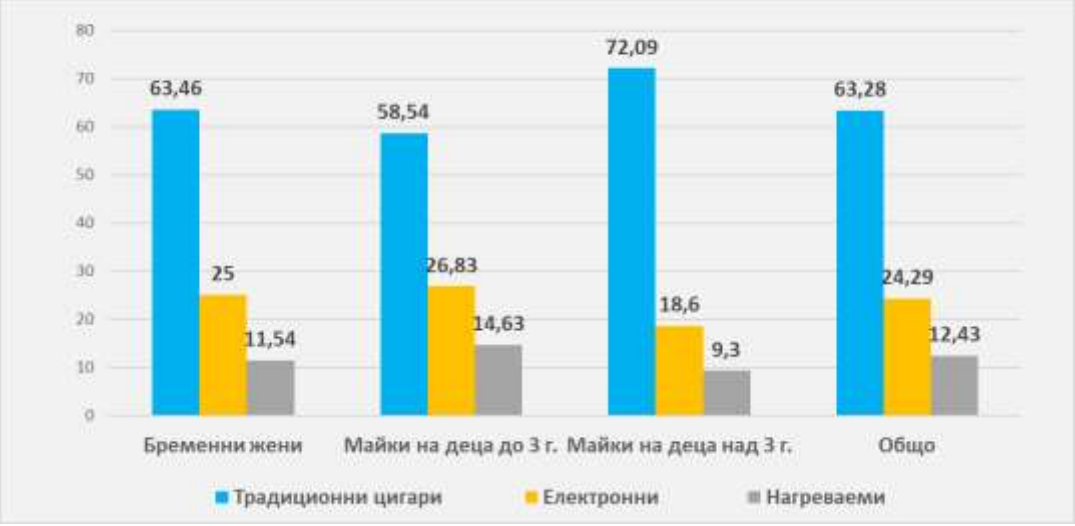
При епизодичните пушачи най-висок е делът на бременните жени – 22,12%, следвани от майките на деца над 3 г. – 20,63% и майките на деца до 3 г. – 15,87%.

Таблица 4. Разпространение на тютюнопушенето

Употреба на цигари	Бременни жени		Майки на деца до 3 г.		Майки на деца над 3 г.		Общо	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Непушачи	61	53,98	44	34,92	20	31,75	125	41,39
Ежедневни	27	23,89	62	49,21	30	47,62	119	39,40
Понякога	25	22,12	20	15,87	13	20,63	58	19,21

Традиционни цигари употребяват 63,28% от пушачите, 24,29% пушат електронни цигари, а нагреваеми тютюневи изделия – 12,43%.

Фиг 3. Вид употребявани цигари (в %):

При ежедневните пушачки с най-висок относителен дял (47,06%) са жените със средно образование, следвани от тези с висше (46,22%) и основно – 6,72%.

Според интензивността на пушене, анкетираните настоящи пушачки на готови цигари с филтър, изпушвани за един ден се разпределят, както следва: повече от половината (69,15%) пушат до 10 цигари дневно, от 11 до 20 цигари дневно пушат 23,40% от тях и над 20 цигари – 7,45%.

Една от съществените характеристики на тютюнопушенето като рисково за здравето поведение е интензивността му. При сравнение на отговорите между пушачите на традиционни цигари преди бременността и към настоящия

момент, прави впечатление, че се увеличава делът на интензивните жени пушачки, от 20,33% на 23,40%.

Фиг 4. Интензивност на тютюнопушене на традиционни цигари (в %):

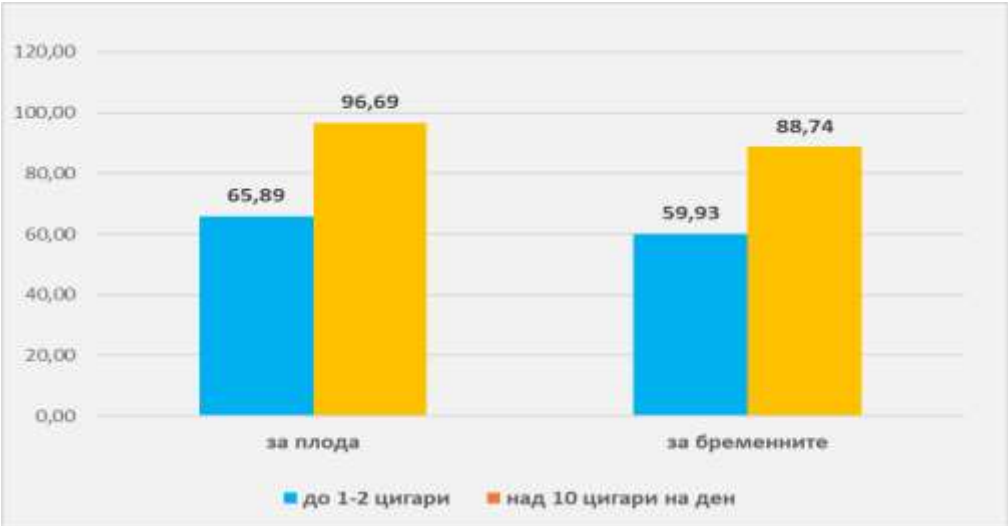

4. Оценка на риска при употребата на цигари по време на бременността

Тютюнопушенето по време на бременност уврежда здравето, както на майката, така и на плода. В знанията на анкетираните жени по отношение на риска при употреба на цигари по време на бременността се наблюдават две основни тенденции: първата е, че почти всички (96,69%) от анкетираните жени са на мнение, че съществува риск за здравето на плода при изпушването на 10 и повече цигари дневно.

В същото време само за две трети (65,89%) от анкетираните изпушването на 1 - 2 цигари дневно вреди на здравето на плода, а за 59,93% и на майката. За 11,24% от запитаните пушенето на над 10 цигари на ден не е рисково за бременната жена.

Фиг 5. Риск за здравето на плода и бременната (в %):

Анкетираните оценяват риска от цигарите върху плода и бременните жени, съобразно броя изпушени цигари – доказано, е че безвредно количество

никотин няма. Пасивното тютюнопушене е не по-малко вредно, от активното, както за майката, така и за детето.

5. Знания и информираност за вредата от тютюнопушенето

На база на своята информираност анкетираните оценяват различни твърдения и поведенчески модели, като рисков фактор за здравето на плода, майката и децата в ранна детска възраст, както следва:

Повече от половината от анкетираните жени (64,57%) се съгласяват с твърдението, че бременните жени, които пушат са по-застрашени от аборт през първите три месеци на бременността, като 57,28% от жените са запознати, че никотинът предизвиква ускоряване на пулса и повишаване на кръвното налягане в зародиша/плода. Почти всяка втора (49,01%) от запитаните е информирана за вероятността децата на родители – пушачи да пропушат в училищна възраст.

Половината (50%) от анкетираните жени не могат да преценят дали: съдържанието на никотин в околоплодната течност и кръвта на зароди-ша/плода е по-високо от това в кръвта на майката. Всяка четвърта (25,5%) от запитаните не знае, че децата на жените, които са пушили по време на бременността имат по-ниски постижения в училище, както в ранна, така и в по-късна детска възраст. Не знаят, че децата на родители пушачи, боледуват по-често от простудни заболявания и възпаления на средното ухо всяка пета (20,86%) от респондентите.

Таблица 5. Съгласни ли сте със следните твърдения (в %):

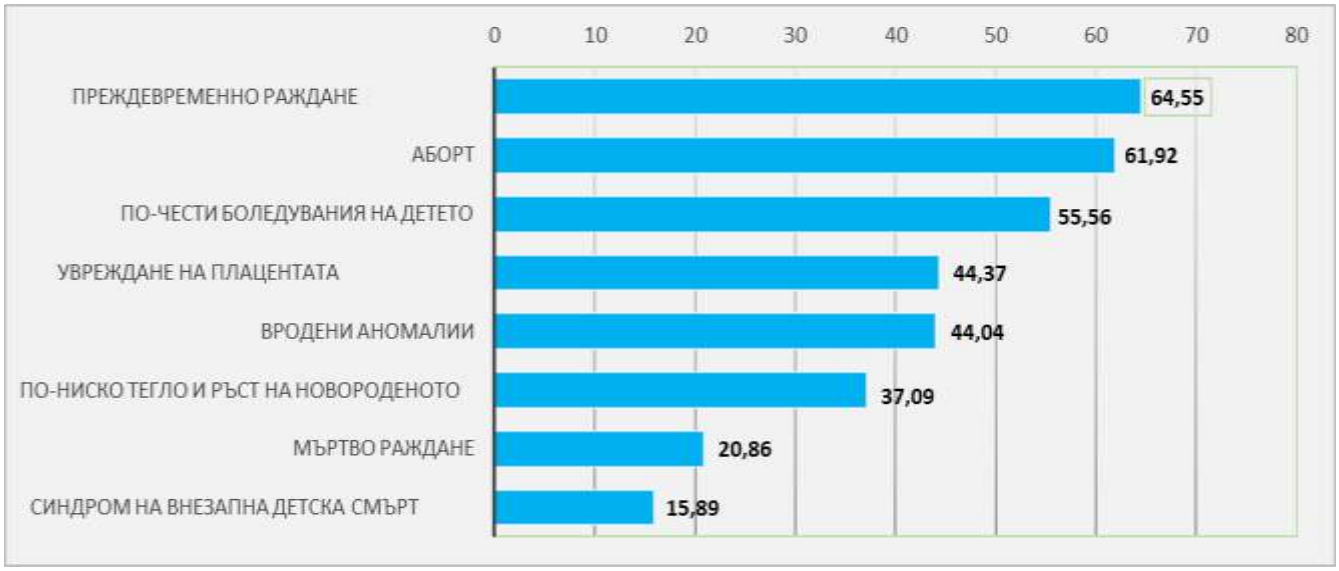
	Да	Не	Не мога да преценя
1. Съдържанието на никотин в околоплодната течност и кръвта на зародиша/плода е по-високо от това в кръвта на майката.	42,05	7,95	50
2. Никотинът предизвиква ускоряване на пулса и повишаване на кръвното налягане в зародиша/плода.	57,28	4,64	38,08
3. Бременните жени, които пушат са по-застрашени от аборт през първите три месеци на бременността.	64,57	4,3	31,13
4. Децата на жените, които са пушили по време на бременността имат по-ниски постижения в училище, както в ранна, така и в по-късна детска възраст.	18,21	25,5	56,29
5. Вероятността децата на родители - пушачи да пропушат в училищна възраст е по-голяма.	49,01	12,58	38,41
6. Децата на родители, които пушат, боледуват по-често от простудни заболявания и възпаления на средното ухо.	33,41	20,86	45,7

Според отговорите на всички анкетирани, заболяванията или състоянията, за които тютюнопушенето по време на бременността е рисков фактор, се степенуват в следния ред:

С най-голям относителен дял са анкетираните, които знаят, че тютюнопушенето по време на бременността носи риск от преждевременно

раждане (64,55%) и аборт (61,92%), следвани от по-чести боледувания на детето (55,76%) и увреждане на плацентата (44,37%). Вродени аномалии на плода и по-ниско тегло и ръст на новороденото са посочили, съответно 44,37% и 37,09 % от запитаните. Най-малък е делът на жените, според които тютюнопушенето е рисков фактор за мъртво раждане (20,86%) и синдромът на внезапна детска смърт (15,89%). Сборът от процентите е повече от сто, защото анкетираните са давали повече от един отговор.

Фиг 6. Заболявания, за които употребата на цигари по време на бременността е рисков фактор (в %):

6. Предпочитани източници на информация

Според предпочитанията на анкетираните лица, източниците на информация, посветена на здравето се разпределят, както следва: разговори с лекар или медицински специалист – 65,89%; интернет – 39,74%; здравни материали (дипляни, брошури) – 28,48%; лекции и беседи – 26,16%; телевизия – 18,54%; информационни кампании – 17,55%; преса (вестници, списания) – 7,95%; радио – 4,97%. Сборът от процентите надвишава сто, защото анкетираните са посочили повече от един отговор.

Фиг 7. Източници на информация, посветена на здравето (в %}:

ИЗВОДИ

Получените резултати отразяват актуалността и значимостта на проблема тютюнопушене преди, по време и след бременността, както следва:

1. Тютюнопушенето е рисков за здравето фактор, който е широко разпространен сред анкетираните жени в област Велико Търново – повече от половината (58,61%) са настоящи пушачи (всеки ден пушат 39,40%, а епизодично – 19,21%).

2. Повече от половината (63,28%) от пушачите, употребяват традиционни цигари към настоящия момент, като се наблюдава увеличение на делът на интензивните пушачи (от 11 до 20 цигари дневно), в сравнение с периода преди бременността, от 20,33% на 23,04%.

3. Почти всяка четвърта (24,29%) от анкетираните жени употребява електронни цигари, а 12,43% - нагреваеми тютюневи изделия.

4. Делът на респондентите със средно и висше образование е относително висок (50,33% - висше и 43,71% - средно), като при ежедневните пушачки с най-голям дял са жените със средно образование – 47,06%.

5. Преди да забременеят две трети (66,23%) от анкетираните жени са пушили, като всяка четвърта жена (26,50%) е използвала нови тютюневи изделия (електронни и нагреваеми цигари), а всяка десета (12,00%) е пушила и от двата вида изделия (нови и традиционни цигари).

6. Близо половината (44%) от анкетираните жени са продължили да пушат по време на бременността. Към момента на изследването всяка четвърта от бременните жени е ежедневен или епизодичен пушач, съответно 23,89% и 22,12%. Следователно, противно на очакваното, бременността и раждането на дете не е достатъчно мотивиращ фактор за отказване от тютюнопушене.

7. Нивото на знания и информираност на анкетираните жени за вредата от тютюнопушенето е съпоставимо с нивото на разпространение на тютюневи изделия сред тях – само за две трети (65,89%) от анкетираните, изпушването на 1-2 цигари дневно от бременната вреди на здравето на плода, а за 59,93% - и на майката; по-голямата част от анкетираните жени не знаят, че

тютюнопушенето по време на бременността е рисков фактор за мъртво раждане и че може да предизвика и внезапна детска смърт; всяка пета от респондентите не знае, че децата на родители пушачи, боледуват по-често от простудни заболявания и възпаления на средното ухо.

8. Въпреки многобройните канали за здравна информация, разговорите с лекарите и медицинските специалисти са най-предпочитания източник на такава, от близо две трети от анкетираните лица (65,89%). Този резултат е обнадеждаващ и показва, че лекарите и медицинските специалисти имат основна роля в процеса на формиране и изграждане на поведение за здравословен начин на живот.

Въз основа на получените резултати се отчита необходимост от планиране и реализиране на дейности и интервенции в следните приоритетни области:

1. Повишаване на мотивацията на бременните жени и тези в репродуктивна възраст за отказ от употреба на тютюневи и свързани с тях изделия. Активното и отговорно отношение на родителите по проблемите на тютюнопушенето е от изключително значение за здравето на техните деца, защото най-добрата превенция се осъществява чрез личния пример.

2. Активизиране на педагогическия и медицинския персонал в училища и лечебни заведения за съвместно реализиране на превантивни дейности и контрол по отношение на тютюнопушенето;

3. Изграждане на безопасна (без тютюнев дим) и стимулираща (в т.ч. и чрез положителен пример) среда, благоприятстваща здравословния начин на живот на децата и учениците.